

แนวทางการนิเทศการศึกษาเชิงรุกผ่านการบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัล *

PROACTIVE EDUCATIONAL SUPERVISION GUIDELINES THROUGH THE INTEGRATION OF MODERN LEARNING THEORIES IN THE DIGITAL AGE

พนิดา ซิบยก

Panida Sipyok

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Educational Administration Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: panidasipyok@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 เมษายน 2026; วันแก้ไขบทความ 8 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569

Received 29 April 2026; Revised 8 May 2026; Accepted 10 May 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการนิเทศการศึกษาเชิงรุกที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล โดยการสังเคราะห์และประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ผลการศึกษาพบว่า การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลต้องเผชิญกับความท้าทายด้านสมรรถนะเทคโนโลยีของครูผู้สอนและรูปแบบการนิเทศแบบเดิมที่ขาดความยืดหยุ่น การบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยให้สามารถพัฒนาแนวทางการนิเทศเชิงรุกใน 3 มิติหลัก คือ 1) มิติด้านการชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring) ที่เน้นความสัมพันธ์

Citation:

* พนิดา ซิบยก. (2569). แนวทางการนิเทศการศึกษาเชิงรุกผ่านการบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ในยุคดิจิทัล.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(4), 1152-1162.

Panida Sipyok. (2026). Proactive Educational Supervision Guidelines Through The Integration Of Modern Learning Theories In The Digital Age. Modern Academic Development and Promotion Journal,

4(4), 1152-1162.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

แบบกัลยาณมิตรผ่านระบบโทรนิเทศ (Tele-supervision) 2) มิติด้านการสะท้อนคิด (Reflective Practice) เพื่อกระตุ้นให้ครูวิเคราะห์และพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้วยตนเอง และ 3) มิติด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เสมือน (Virtual PLC) เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายวิชาชีพและแหล่งสารสนเทศที่หลากหลาย แนวทางการนิเทศนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ รวมไปถึงการเปลี่ยนบทบาทของศึกษานิเทศก์และผู้อำนวยการสถานศึกษาให้กลายเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ที่ช่วยเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: การนิเทศการศึกษาเชิงรุก, ทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่, ยุคดิจิทัล, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This academic article aims to present proactive educational supervision guidelines consistent with the context of change in the digital age. By synthesizing and applying key learning theories, including Constructivism, Connectivism, and Social Learning Theory, the study reveals that educational supervision in the digital age faces challenges concerning teachers' technological competencies and traditional supervision models that lack flexibility. Integrating these learning theories facilitates the development of proactive supervision guidelines in three main dimensions: 1) Coaching and Mentoring, emphasizing friendly relationships through tele-supervision; 2) Reflective Practice, to encourage teachers to analyze and develop active learning innovations independently; and 3) Building a Virtual Professional Learning Community (Virtual PLC), to connect professional networks and diverse information sources. These supervision guidelines not only mitigate time and location constraints but also shift the roles of educational supervisors and school directors toward being facilitators who enhance teachers' active learning management competencies in the 21st century effectively and sustainably.

Keywords: Proactive Educational Supervision, Modern Learning Theories, Digital Age, Active Learning

บทนำ

ในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล(Digital Transformation) ยุคดิจิทัลได้มีบทบาทสำคัญในการปรับตัวของการศึกษาทั่วโลก ส่งผลทำให้สถานศึกษาต้องเร่งปรับตัวทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง ปัญหาสำคัญที่พบในปัจจุบันคือช่องว่างสมรรถนะดิจิทัล ของผู้สอนนั่นเองซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ใจทิพย์ ณ สงขลา (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว มากเกินกว่ากระบวนการพัฒนาบุคลากรแบบเดิมการนิเทศการศึกษาที่เคยเน้นการตรวจตราในห้องเรียนจึงเริ่มขาดประสิทธิภาพไปแล้ว ในการกระตุ้นให้ครูใช้นวัตกรรมดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ นำความรู้ความจำเป็นเร่งด่วนในการปฏิรูประบบการนิเทศให้มีความยืดหยุ่นและทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

สำหรับการแก้ปัญหาดังกล่าวจำเป็นที่จะต้องอาศัยการสังเคราะห์ฐานคิดทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ โดยเฉพาะการใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) และทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ร่วมกับแนวคิดในการนิเทศที่บูรณาการแบบกัลยาณมิตรเข้ามา ซึ่งเน้นการเป็นพี่เลี้ยงและโค้ช (Coaching) ผู้วิจัยได้เห็นว่าการนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลไม่ควรที่จะมองเพียงเครื่องมือเทคโนโลยีเป็นเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการทางปัญญาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมตามทฤษฎีของ Bandura (1977) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการสังเกตและการสนับสนุนจากแบบอย่างที่ดี การนำเครื่องมือดิจิทัลมาบูรณาการกับการนิเทศแบบสะท้อนคิด (Reflective Supervision) จึงเป็นแนวทางมาตรฐานที่จะช่วยเปลี่ยนบทบาทศึกษานิเทศก์ให้กลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ช่วยดึงศักยภาพครูออกมาได้อย่างเต็มที่

บทความฉบับนี้ มุ่งพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษาสำหรับครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและก้าวข้ามข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ แนวทางที่นำเสนอจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของครู ผ่านการบูรณาการพื้นที่ปลอดภัยทางวิชาการบนแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างไร้รอยต่อ ประโยชน์ที่จะได้รับไม่ใช่แค่เพียง

การเพิ่มประสิทธิภาพของคุณครูเท่านั้น แต่ยังเป็นการวางรากฐานทางสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนในยุคดิจิทัลต่อไป

ฐานคิดทางทฤษฎีการเรียนรู้ในบริบทดิจิทัลและการบูรณาการสู่การนิเทศเชิงรุก

การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการวางรากฐานบนทฤษฎีการเรียนรู้ที่สามารถอธิบายถึงพลวัตระหว่างมนุษย์และเทคโนโลยี ซึ่งไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนผ่านเชิงเครื่องมือ แต่คือการปรับกระบวนทัศน์ในการพัฒนาวิชาชีพ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ฐานแนวคิดสำคัญที่นำมาสู่การขับเคลื่อนการนิเทศเชิงรุก โดยเริ่มจาก ทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism) ซึ่งมองว่าความรู้กระจายตัวอยู่ตามเครือข่ายสารสนเทศ ผู้นิเทศจึงต้องปรับบทบาทสู่การเป็น "ผู้ชี้แนะการเข้าถึงเครือข่าย" (Network Facilitator) สอดคล้องกับงานวิจัยของ คิวพร ลายทอง และคณะ (2565) ที่พบว่าการนิเทศผ่านระบบเครือข่ายดิจิทัลช่วยให้ครูเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย นำไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ได้อย่างรวดเร็ว

ในขณะเดียวกัน ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ยังคงเป็นแกนหลักสำคัญ โดยผู้นิเทศต้องเปลี่ยนจากการบรรยายเป็นการสร้าง "พื้นที่ปฏิบัติการดิจิทัล" เพื่อให้ครูได้ทดลองและสะท้อนผลการใช้เครื่องมือด้วยตนเอง ซึ่ง ปัญญาพล วรวงศ์ (2566) ได้ระบุในงานวิจัยว่า กระบวนการนิเทศที่เปิดโอกาสให้ครูได้สร้างองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในพื้นที่ดิจิทัล จะช่วยให้เกิดการพัฒนาศมรรถนะที่ยั่งยืนมากกว่าการอบรมในรูปแบบเดิม นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึง ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Bandura ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการสังเกตต้นแบบ โดยในยุคดิจิทัลกระบวนการนี้สามารถเกิดขึ้นได้ผ่าน "พื้นที่เสมือน" (Virtual Space) ดังที่ จินดา แสงเขียว (2564) ได้ศึกษาพบว่าการใช้ระบบพี่เลี้ยงผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์สามารถสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-efficacy) ให้กับครูผ่านการแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน

สำหรับการบูรณาการสู่การนิเทศดิจิทัลเชิงรุกนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหัวใจสำคัญไม่ได้อยู่ที่ความทันสมัยของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการสะท้อนคิด (Reflective Supervision) และการสร้างความสัมพันธ์เชิงกลายนิมิตรเป็นฐาน โดยเครื่องมือดิจิทัลจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการโค้ชอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สิทธิพงศ์ พรหมเพชร (2566) ที่เสนอว่าการนิเทศในลักษณะการเป็นโค้ช

(Coaching) บนฐานความสัมพันธ์ที่ไว้วางใจกัน คือปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้ครูเปิดใจรับการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่พร้อมรับมือกับโลกแห่งอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

พลวัตของการนิเทศการศึกษาเชิงรุก

การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลมิใช่เพียงกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องทางการบริหาร แต่เป็นการขับเคลื่อนด้วยปฏิสัมพันธ์เชิงวิชาการที่ดีเพื่อยกระดับสมรรถนะของครู โดยมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ

การชี้แนะ (Coaching) และการเป็นพี่เลี้ยง (Mentoring) บนฐานกัลยาณมิตร

ในบริบทการนิเทศเชิงรุก ผู้นิเทศจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ประเมิน (Evaluator) สู่การเป็นโค้ชที่ดึงศักยภาพภายในของครูออกมา การเป็นการชี้แนะในยุคดิจิทัลอาศัยความสัมพันธ์เชิงบวกหรือบูรณาการแนวคิด "กัลยาณมิตร" เป็นฐานสร้างความไว้วางใจ ผู้วิจัยเห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร เช่น ระบบโทรนิเทศ (Tele-supervision) ช่วยลดช่องว่างระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ทำให้การให้ข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) มีความต่อเนื่องและไม่สร้างความกดดันให้กับครู

บทบาทการนิเทศเชิงรุก ผู้นิเทศจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ประเมินที่คอยตรวจตราจับผิดโดยจะต้องปรับเปลี่ยนสู่การเป็นโค้ชที่ดึงศักยภาพภายในของครูออกมาให้ได้ มีการชี้แนะวิธีการแนวทางโดยปรับเทคโนโลยีเข้ามาสู่ในยุคดิจิทัล อาศัยความสัมพันธ์เชิงบวกหรือบูรณาการแนวคิดกัลยาณมิตรเป็นฐานในการสร้างไว้วางใจระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ผู้วิจัยเห็นว่า การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเช่นระบบโทรในการนิเทศหรือระบบออนไลน์จะช่วยลดช่องว่างระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศทำให้มีข้อมูลสะท้อนกลับ(Feedback) ได้มีความต่อเนื่องและไม่สร้างความกดดันให้กับครู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริรัตน์ ศรีวรรณ (2557) ที่เน้นว่าการชี้แนะที่มีประสิทธิภาพจะนำไปสู่การลดปัญหาและอุปสรรคสามารถบรรลุเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ได้อย่างได้ผลเป็นรูปธรรม

การสะท้อนคิด (Reflective Thinking) ผ่านเครื่องมือดิจิทัล

หัวใจสำคัญที่ทำให้การนิเทศการศึกษาเกิดความยั่งยืนคือการทำให้ครู "เห็นพฤติกรรม การสอนของตนเอง" ทฤษฎีการนิเทศแบบสะท้อนคิดของ Acheson & Gall (2003) ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการทบทวนและวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในยุคดิจิทัล ศึกษานิเทศก์หรือผู้อำนวยการสามารถใช้สื่อดิจิทัล เช่น วิดีโอ บันทึกการสอน หรือพอร์ตโฟลิโอออนไลน์ เป็น "กระจกเงา" เพื่อให้ครูได้ทำกิจกรรมสะท้อนคิด (Reflective Journaling) การตั้งคำถามเชิงรุกของผู้นิเทศจะช่วยกระตุ้นให้ครูค้นพบแนวทางการพัฒนาการสอนเชิงรุก (Active Learning) ด้วยตนเอง มากกว่าการรับคำสั่งจากผู้อื่น การสะท้อนคิดผ่านเครื่องมือดิจิทัลการนิเทศการศึกษาเกิดความยั่งยืนสามารถมีภาระสะท้อนคิดเพื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมการเรียนรู้การสอนของตนเอง สามารถชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการพัฒนาได้โดยการผ่านเครื่องมือดิจิทัล สามารถนำปัญหาของตนเองมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แล้วก็มีการสะท้อนคิดไม่ว่าจากผู้อำนวยการหรือว่าเพื่อนครูด้วยกัน ดังนั้นการสะท้อนคิดจึงเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลเพื่อให้ครูได้เปิดใจร่วมกันแล้วก็แก้ปัญหา

การสื่อสารและการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างทันท่วงที

ในด้านของการสื่อสารและการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างทันท่วงที การนิเทศการศึกษาสมัยใหม่จะเน้นความเร็วและความยืดหยุ่น การใช้เครื่องมือดิจิทัลทำให้ช่วยให้กระบวนการนิเทศเปลี่ยนจากเหตุการณ์รายปีกลับมาเป็นกระบวนการรายวัน ซึ่งผู้วิจัยก็เห็นว่าการสื่อสารผ่านพื้นที่ช่วยให้เหมือนกับช่วยให้เกิดการนิเทศแบบเพื่อนคู่คิดมากขึ้น ช่วยลดความเป็นทางการและเพิ่มความเป็นธรรมชาติในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันการสะท้อนคิดร่วมกันในชุมชนออนไลน์จะกลายเป็นกลไกสำคัญที่สร้างแรงจูงใจภายใน ให้ครูต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

แนวทางการนำสื่อดิจิทัลและชุมชนวิชาชีพสู่การปฏิบัติ

การเปลี่ยนผ่านสู่การนิเทศการศึกษาโดยใช้ดิจิทัลเชิงรุกจะบรรลุผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องมีการวางโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเสมือน (Virtual PLC) การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัลควรมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนจาก "การนิเทศรายบุคคล" สู่ "การนิเทศเชิงระบบ" ผ่านการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) บนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อเป็นพื้นที่ในการแบ่งปันนวัตกรรมการสอน (Innovation Sharing) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประสิทธิ์ชัย นรากร และคณะ (2566) ที่พบว่าการนิเทศโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเสมือนช่วยลด

ข้อจำกัดด้านระยะทางและสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับแนวคิดของ Vangrieken et al. (2017) ที่ระบุว่าการร่วมมือกันในกลุ่มวิชาชีพผ่านระบบเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ครูเกิดการปรับปรุงการเรียนการสอน (Teacher Collaboration) อย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้เกิดการไหลเวียนของความรู้ (Knowledge Flow) ตามทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้ (Connectivism)

2. การพัฒนาระบบคลังทรัพยากรการเรียนรู้และสื่อดิจิทัล (Digital Resource Repository) เพื่อให้การนิเทศมีประสิทธิภาพและเกิดความต่อเนื่อง สถานศึกษาควรพัฒนาระบบคลังสื่อดิจิทัล (Digital Repository) เช่น Google Drive หรือ Padlet เพื่อจัดเก็บคลังคลิปวิดีโอการสอนดีเด่นและแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น "แบบอย่างทางปัญญา" (Cognitive Modeling) ตามแนวคิดของ Bandura สอดคล้องกับผลการศึกษาของ รักษพล ธนะวิภาค (2565) ที่พบว่าการจัดทำคลังนวัตกรรมดิจิทัลที่เข้าถึงง่ายช่วยส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) และลดภาระงานในการสร้างสื่อใหม่ทั้งหมด นอกจากนี้ Hsu (2021) ยังชี้ให้เห็นว่าระบบการจัดการทรัพยากรดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ครูสามารถพัฒนาสมรรถนะการสอนผ่านการสังเกตและการประยุกต์ใช้ (Adaptive Reuse) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพในยุคใหม่

3. การบูรณาการเครื่องมือดิจิทัลสู่กระบวนการนิเทศแบบผสมผสาน (Blended Supervision) แนวทางปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพที่สุดในยุคเปลี่ยนผ่าน คือการใช้การนิเทศแบบผสมผสานที่ร้อยเรียงระหว่างการเผชิญหน้า (Face-to-Face) และการใช้เทคโนโลยีทางไกล (Tele-presence) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิสิทธิ์ ธงไชย และคณะ (2567) ที่ระบุว่าการนิเทศแบบผสมผสานช่วยให้ผู้นิเทศติดตามผลได้อย่างเป็นระบบผ่านข้อมูลเชิงประจักษ์บนระบบ Cloud-based งานวิจัยของ กิตติพงษ์ พุ่มสะอาด (2566) และ สุวิมล ว่องวานิช (2565) ยังยืนยันตรงกันว่า การนิเทศเชิงรุกที่ผสมเครื่องมือดิจิทัลเข้ากับการสะท้อนคิด (Reflective Practice) จะส่งผลให้ครูผู้สอนเกิดความมั่นใจ (Self-efficacy) และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในที่สุด

บทบาทของผู้นำสถานศึกษาในการสนับสนุนการนิเทศเชิงรุก

ความสำเร็จของการนิเทศการศึกษาเชิงรุกในยุคดิจิทัลไม่ได้ขึ้นอยู่กับสมรรถนะของครูผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยบทบาทเชิงรุกของผู้อำนวยการสถานศึกษาในฐานะ "ผู้นำ

ทางปัญญาและเทคโนโลยี" (Digital Pedagogical Leader) เพื่อขับเคลื่อนระบบนิเทศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจริง โดยมีบทบาทสำคัญดังนี้

1. การเป็นผู้นำด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล (Digital Visionary Leadership)

ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องทำหน้าที่มากกว่าการสั่งการ แต่ต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางและสร้างความตระหนักให้คณะครูเห็นถึงความจำเป็นของการนิเทศเชิงรุก ผู้วิจัยเห็นว่าบทบาทนี้เริ่มต้นจากการสร้าง "วัฒนธรรมการนิเทศเชิงบวก" ที่เน้นความร่วมมือมากกว่าการจับผิด สอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2562) ที่ระบุว่าผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการโน้มน้าวและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการใช้นวัตกรรมเพื่อลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพการสอน ซึ่งจะช่วยลดแรงต้านต่อการเปลี่ยนแปลงและสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ให้แก่ครู นอกจากนี้ ผู้นำต้องพร้อมพัฒนาตนเองให้เท่าทันต่อวิถีทางดิจิทัลใหม่ๆ เพื่อเป็นต้นแบบ (Modeling) ในการนำความรู้มาขยายผลสู่การพัฒนาครูและนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การจัดสรรทรัพยากรและพื้นที่ปลอดภัยทางการเรียนรู้ (Resource Allocation and Safe Space)

บทบาทที่สำคัญคือการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลที่จำเป็นควบคู่กับการจัดสรรเวลาเพื่อให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ผู้วิจัยเห็นว่าผู้นำต้องสร้าง "พื้นที่ปลอดภัย" (Psychological Safety) ที่อนุญาตให้ครูทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ๆ แม้จะเกิดข้อผิดพลาดในเบื้องต้น การนิเทศเชิงรุกจะสัมฤทธิ์ผลเมื่อผู้นำส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็น "องค์กรแห่งการเรียนรู้" (Learning Organization) ตามแนวคิดของ Senge (2006) ที่เน้นการสนับสนุนการลองผิดลองถูกและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเปิดกว้าง ผู้วิจัยเน้นย้ำว่าในสถานศึกษาที่ขาดแคลนทรัพยากร ผู้นำยังต้องใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นเพื่อเปิดโอกาสให้ครูเข้าถึงนวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้ใหม่ๆ ได้อย่างเท่าเทียม

3. การนิเทศในฐานะผู้ชี้แนะและอำนวยความสะดวก (Coaching and Facilitating)

ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ตรวจตรา (Supervisor) สู่การเป็นโค้ช (Coach) และผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ที่ให้คำปรึกษาผ่านเครื่องมือดิจิทัล ผู้วิจัยเห็นว่า การสังเกตการสอนและการสะท้อนคิดร่วมกับครูผ่านระบบออนไลน์ ช่วยให้ผู้ผู้นำเห็นสภาพปัญหาที่แท้จริงและสามารถจัดทำ "แผนพัฒนาครูรายบุคคล" (Individual

Development Plan: IDP) ได้อย่างตรงจุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Knight (2018) ที่ระบุว่า การนิเทศในลักษณะการเป็นหุ้นส่วนทางการเรียนรู้ (Instructional Coaching) จะช่วยลดระยะห่างระหว่างผู้บริหารและครู ทำให้เกิดการสื่อสารที่เปิดกว้างและจริงใจ ไม่ว่าจะผ่านระบบออนไลน์หรือออนไลน์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์นำทฤษฎีการเรียนรู้สู่การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัล ไม่ได้เพียงเป็นการเปลี่ยนแปลงผ่านเชิงเทคโนโลยีแต่จะเป็นการปฏิรูปกระบวนการ กระบวนทัศน์ทางการนิเทศที่ยึดกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ ในยุคดิจิทัลการหลอมรวมนำทฤษฎีต่างๆมาสร้างองค์ความรู้และทฤษฎีการเชื่อมโยงจะช่วยให้การนิเทศ ที่เมื่อก่อนมีการตรวจรับเชิงระบบปรับไปสู่การสร้างระบบนิเทศการเรียนรู้เชิงรุกในขณะที่พลวัตของการชี้แนะและการสะท้อนคิดบนฐานกัลยาณมิตรเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาสมรรถนะครูให้สามารถจัดการการเรียนรู้ การเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้เห็นว่า การนำเอาสื่อดิจิทัลและการ PLC มาเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างข้อจำกัดในด้านพื้นที่และเวลานำไปสู่การพัฒนาทักษะของครูที่ทันสมัยมากขึ้น

จากการศึกษาและการสังเคราะห์แนวทางการนิเทศการศึกษาในครั้งนี้ สามารถทำให้เรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัลไม่ใช่เพียงแค่การนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่คือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของผู้นิเทศและผู้รับนิเทศให้มีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงมีการบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในเรื่องของการสร้างองค์ความรู้และการเชื่อมโยงเครือข่ายสารสนเทศก็ได้เข้ามาเปลี่ยนบทบาทของการนิเทศการศึกษาจากการกำกับดูแลแบบเดิมสู่การเป็นกัลยาณมิตรทางปัญญาที่สามารถมุ่งเน้นในการชี้แนะและการสะท้อนความคิดที่สร้างสรรค์มากขึ้นผู้วิจัยได้มีความเห็นว่าเมื่อผู้อำนวยการสถานศึกษาปรับบทบาทมาเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและสามารถใช้พื้นที่เสมือนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จะช่วยลดความกลัวและความสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาส่งผลให้ครูผู้สอนกล้าพัฒนาดตนเองกล้าพัฒนานวัตกรรม แล้วก็มีมีการปรับตัวเข้าสู่การจัดการเชิงรุกมากขึ้น ซึ่งสุดท้ายนี้ ผลประโยชน์ทั้งหมดจะตกอยู่กับผู้เรียนที่ได้รับการปลูกฝังทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัลนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงษ์ พุ่มสะอาด. (2566). รูปแบบการนิเทศดิจิทัลเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 24(2), 85-102.
- จินดา แสงเขียว. (2564). การพัฒนารูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 22(1), 112-125.
- ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2561). *การออกแบบการเรียนรู้ดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญาพล วรวงศ์. (2566). รูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถนะเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประสิทธิ์ชัย นรากร, ศราวุธ เอี่ยมตระกูล และวราภรณ์ ทรัพย์มาก. (2566). การพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาผ่านเครือข่ายความร่วมมือออนไลน์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของครู. *วารสารวิชาการครุศาสตร์*, 14(1), 120-135.
- รักษพล ธนะวิภาค. (2565). การจัดการคลังทรัพยากรการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมทางการศึกษา*, 6(3), 45-60.
- ศิริรัตน์ ศรีวรรณ. (2557). *การชี้แนะและการเป็นพี่เลี้ยงเพื่อการนิเทศการศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิวพร ลายทอง และคณะ. (2565). รูปแบบการนิเทศเพื่อส่งเสริมสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารการอาชีวศึกษา*, 7(2), 45-58.
- สิทธิพงศ์ พรหมเทศ. (2566). การนิเทศดิจิทัลเชิงรุก: การชี้แนะและการสะท้อนคิดเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา*, 5(3), 89-104.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2562). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุวิมล ว่องวานิช. (2565). *การนิเทศการศึกษามูลฐานการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2562). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ภู่นาค. (2563). การนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัล. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 4(2), 125-138.
- อภิสิทธิ์ ธงไชย และคณะ. (2567). ประสิทธิภาพของการนิเทศแบบผสมผสานที่มีต่อสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลของครูผู้สอน. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 19(1), 210-225.
- Acheson, K. A., & Gall, M. D. (2003). *Clinical supervision and teacher development: Preservice and inservice applications*. (5th ed.). John Wiley & Sons.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.
- Dunne, K. A., & Villani, S. (2007). *Mentoring new teachers*. (2nd ed.). Corwin Press.
- Knight, J. (2018). *The impact cycle: What instructional coaches should do to foster powerful improvements in teaching*. Corwin Press.
- Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art & practice of the learning organization*. Doubleday.
- Sheninger, E. (2019). *Digital leadership: Changing paradigms for changing times*. Corwin Press.
- Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2(1), 3-10.